

פרשת ויקהל התשפ"ב

ari.kahn@biu.ac.il

הרב ארי דוד קאהן

Shiur is dedicated this week in memory of

Gittel bat Yitzchak A"H

By Joshua Manaster

1. שמות (פרשת ויקהל) פרק לה

(א) ויקהל משה את-כל-עדת בני ישראל ויאמר אליהם אלה הדברים אשר-צוה ה' לעשות אתם: (ב) וששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לכם קדוש שבת שבתון לה' פלה-עשה בו מלאכה יומת: (ג) לא-תבערו אש בכל משבתיכם ביום השבת: פ (ד) ויאמר משה אל-כל-עדת בני-ישראל לאמר זה הדבר אשר-צוה ה' לאמר: (ה) קחו מאתכם תרומה לה' פל נדיב לבו וביאה את תרומת ה' זהב וכסף ונחשת: ... (ז) ויצאו כל-עדת בני-ישראל מלפני משה: (זא) ויבאו כל-איש אשר-נשא לבו וכל אשר נדבה רוחו אתו הביאו את-תרומת ה' למלאכת אהל מועד ולכל-עבודתו ולבגדי הקדש: (זב) ויבאו האנשים על-הנשים פלו נדיב לב הביאו חז ונזם וטבעת וכומז פל-כלי זהב וכל-איש אשר הגיף תנופת זהב לה': (זג) וכל-איש אשר-נמצא אתו תכלת וארגמן ותולעת שני ושש ועזים וערת אילם מאדמים וערת תחשים הביאו: (כד) פל-מרים תרומת כסף ונחשת הביאו את תרומת ה' וכל אשר נמצא אתו עצי שטים לכל-מלאכת העבודה הביאו: (כה) וכל-אשה חכמת-לב פידיה טוו ויביאו מטוה את-התכלת ואת-הארגמן את-תולעת השני ואת-השש: (כו) וכל-הנשים אשר נשא לבן אתנה בחכמה טוו את-העזים: (כז) והנשאם הביאו את אבני השהם ואת אבני המלאים לאפוד ולחשן: (כח) ואת-הבשם ואת-השמן למאור ולשמן המשחה ולקטרת הסמים: (כט) פל-איש ואשה אשר נדב לבם אתם להביא לכל-המלאכה אשר צוה ה' לעשות ביד-משה הביאו בני-ישראל נדבה לה': (ל) ויאמר משה אל-בני ישראל ראו קרא ה' בשם בצלאל בן-אוּרִי בן-חור למטה יהודה: (לא) וימלא אתו רוח אלהים בחכמה בתבונה ובדעת ובכל-מלאכה: (לב) ולחשב מחשבת לעשות בזהב ובכסף ובנחשת: (לג) ובתרשת אבן למלאכת ובתרשת עץ לעשות בכל-מלאכת מחשבת: (לד) ולהורת נתן בלבן הוא ואהליאב בן-אחיסמך למטה-דן: (לה) מלא אתם חכמת-לב לעשות פל-מלאכת תרשו וחשב ורקם בתכלת ובארגמן בתולעת השני ובשש וארג עשיל פל מלאכה וחשבי מחשבת:

2. שמות (פרשת יתרו) פרק יט פסוק ב

ויסעו מרפידים ויבאו מדבר סיני ויחננו במדבר ויחון-שם ישראל נגד ה'הר:

3. רש"י שמות (פרשת יתרו) פרק יט פסוק ב

ויחון שם ישראל - כאיש אחד בלב אחד, אבל שאר כל החניות בתרעומת ובמחלוקת:

4. שמות (פרשת כי תשא) פרק לב פסוק כו - כט

(כו) וינעמד משה בשער המחנה ויאמר מי לה' אלי ויאספו אליו כל-בני לוי: (כז) ויאמר להם פה-אמר ה' אלהי ישראל שימו איש-חרבו על-ירכו עברו ושבו משער לשער במחנה וחרגו איש-את-אחיו ואיש את-רעהו ואיש את-קרבו: (כח) ויעשו בני-לוי כדבר משה ויפל מן-העם ביום ההוא פשלשת אלפי איש: (כט) ויאמר משה מלאו ידכם היום לה' פי איש בבגדו ובאחיו ולתת עליכם היום ברכה:

5. שמות (פרשת כי תשא) פרק לב

(ב) ויאמר אליהם אהרן פרוקו נזמי הנזב אשר באזני נשיכם בניכם ובנותיכם והביאו אלי: (ג) ויתפרקו פל-העם את-נזמי הנזב אשר באזניהם וביאו אל-אהרן:

(ה) וַיֵּרָא אֱהֲרֹן וַיָּבֹן מִזְבֵּחַ לִפְנֵי וַיִּקְרָא אֱהֲרֹן וַיֹּאמֶר תַּג לֵה' מִקְהָר: (ו) וַיִּשְׁכְּלִמוּ מִמִּחְרָת וַיַּעֲלוּ עֹלֹת וַיִּגְשׁוּ שְׁלָמִים וַיָּשֵׁב הָעַם לְאַחַל וְשָׁתוּ וַיִּקְמוּ לְצַחֵק: פ

6. תרגום המיוחס ליונתן - תורה שמות (פרשת כי תשא) פרק לב פסוק ג

וְסָרִיבוּ וַשִּׂיא לְמִיתָן תַּכְשִׁיטִיהוֹן לַגְּבִרִיהוֹן וּמִן יַד פְּרִיקוּ כָּל עֲמָא יַת קַדְשֵׁי דְדַהֲבָא דִּי בְּאוּדְגִיְהוֹן וְאַיִתִּיו לְאַהֲרֹן:

7. כתר יונתן שמות (פרשת כי תשא) פרק לב פסוק ג

וַיִּסְרְבוּ הַנְּשִׁים לְתַת תַּכְשִׁיטִיהוֹן לְבַעֲלֵיהוֹן וּמִן יַד פְּרִיקוּ כָּל הָעַם אֶת גְּזָמֵי הַזֹּהֵב אֲשֶׁר בְּאוּזְנֵיהֶם וַיִּבְיֵאוּ לְאַהֲרֹן:

8. שמות (פרשת ויקהל) פרק לו פסוק א - ז

(א) וַעֲשֵׂה בְּצִלְאֵל וְאַהֲלִיאֵב וְכָל אִישׁ חֲכַם-לֵב אֲשֶׁר נָתַן ה' חֲכָמָה וַתְּבוּנָה בְּהִמָּה לַדָּעַת לַעֲשׂוֹת אֶת-כָּל-מְלָאכַת עֲבֹדַת הַקֹּדֶשׁ לְכָל אֲשֶׁר-צִוָּה ה': (ב) וַיִּקְרָא מֹשֶׁה אֶל-בְּצִלְאֵל וְאַהֲלִיאֵב וְאֶל כָּל-אִישׁ חֲכַם-לֵב אֲשֶׁר נָתַן ה' חֲכָמָה בְּלִבּוֹ כָּל אֲשֶׁר נִשְׂאוּ לְבָבוֹ לְקַרְבָּה אֶל-הַמְּלָאכָה לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ: (ג) וַיִּקְחוּ מִלִּפְנֵי מֹשֶׁה אֶת כָּל-הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר הֵבִיאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמְלָאכַת עֲבֹדַת הַקֹּדֶשׁ לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ וְהֵם הֵבִיאוּ אֵלָיו עֹד נֹדֵדָה בְּפֶקֶד בְּפֶקֶד: (ד) וַיָּבֵאוּ כָּל-הַחֲכָמִים הָעֹשִׂים אֶת כָּל-מְלָאכַת הַקֹּדֶשׁ אִישׁ-אִישׁ מִמְּלָאכְתּוֹ אֲשֶׁר-הֵמָּה עֹשִׂים: (ה) וַיֹּאמְרוּ אֶל-מֹשֶׁה לֵּאמֹר מֵרַבִּים הָעַם לְהֵבִיא מִדֵּי הַעֲבֹדָה לְמְלָאכָה אֲשֶׁר-צִוָּה ה' לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ: (ו) וַיֵּצֵאוּ מֹשֶׁה וַיַּעֲבִירוּ קוֹל בְּמִחְנֵה לֵאמֹר אִישׁ וְאִשָּׁה אֶל-יַעֲשׂוּ-עֹד מְלָאכָה לְתְרוּמַת הַקֹּדֶשׁ וַיִּכְלָא הָעַם מִהֵבִיא: (ז) וְהַמְּלָאכָה הַיְתָה דָּגִם לְכָל-הַמְּלָאכָה לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ וְהוֹתֵר: ס

9. שמות רבה (וילנא) (פרשת ויקהל) פרשה מח סימן ו

דְּבַר אַחַר, רָאוּ קָרָא ה' בְּשֵׁם בְּצִלְאֵל, הִדָּא הוּא דְכָתִיב (הושע יד, ה): אָרְפָא מְשׁוּבְתָם אֲהַבֵּם נִדְבָה, מַה כְּתִיב לְמַעַלָּה (שמות לה, כט): הֵבִיאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל נִדְבָה לֵה', וְאַחַר כֶּף רָאוּ קָרָא ה' בְּשֵׁם בְּצִלְאֵל, אֵלָא כְּשִׁעֲשׂוּ הָעֶגְלָא אָמַר הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמִשְׁחָה: (שמות לב, י): וַעֲתָה הַנִּיחָה לִי וּגו', אָמַר לוֹ בְּדַק אוֹתָן שִׁיעֲשׂוּ אֶת הַמִּשְׁכָּן, מַה כְּתִיב בְּאוֹתָהּ קִלְקִלָה: (שמות לב, ב): פְּרִיקוּ גְזָמֵי הַזֹּהֵב, וּמַה הֵבִיאוּ גְזָמִים, וְכִשְׁעֲשׂוּ הַמִּשְׁכָּן עֲשׂוּ אוֹתוֹ נִדְבָה, וּמַה כְּתִיב: (שמות לה, כב): כָּל נְדִיב לֵב הֵבִיאוּ חֶחַ וְנָזָם טַבַּעַת וְכוּמָז, בְּנִזְמִים חֲטָאוּ וּבְנִזְמִים נִתְרַצָּה לָהֶם, וְרוּחַ הַקֹּדֶשׁ צוֹנַחַת עַל יְדֵי הוֹשַׁע (הושע ב, א): וְהָיָה בְּמִקּוֹם אֲשֶׁר יֹאמֶר לָהֶם לֹא עֲמִי אַתֶּם יֹאמֶר לָהֶם בְּנֵי אֵל חַי, אָמַר מֹשֶׁה לִפְנֵי הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּתִיב (שמות כא, לז): כִּי יִגְנֹב אִישׁ שׁוֹר אוֹ שֶׂה וּטְבָחוֹ אוֹ מִכְרוֹ חֲמִשָּׁה בָּקָר יִשְׁלַם תַּחַת הַשּׁוֹר, הֲרִי הֵבִיאוּ חֲמִשָּׁה: חַח, וְנָזָם, טַבַּעַת, עֲגִיל, וְכוּמָז.

10. תלמוד בבלי מסכת ברכות דף נה עמוד א

אָמַר רַבִּי יִצְחָק: אֵין מַעֲמִידִין פְּרָנָס עַל הַצָּבוּר אֵלָא אִם פֶּן נִמְלָכִים בְּצָבוּר, שְׁנֵאָמַר: "רָאוּ קָרָא ה' בְּשֵׁם בְּצִלְאֵל", אָמַר לוֹ הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמִשְׁחָה: מִשְׁחָה, הַגּוֹן עָלֶיךָ בְּצִלְאֵל? אָמַר לוֹ: רַבּוּנוּ שֶׁל עוֹלָם, אִם לִפְנֵיךָ הַגּוֹן — לִפְנֵי לֹא כָּל שְׁפָן! אָמַר לוֹ: אַף עַל פִּי כֵן, לָךְ אָמַר לָהֶם. הֲלָךְ וְאָמַר לָהֶם לִישְׂרָאֵל: הַגּוֹן עָלֶיכֶם בְּצִלְאֵל? אָמְרוּ לוֹ: אִם לִפְנֵי הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא וּלְפָנֶיךָ הוּא הַגּוֹן, לִפְנֵינוּ לֹא כָּל שְׁפָן!

11. שמות רבה (וילנא) (פרשת ויקהל) פרשה מח סימן ג - ד

ג-דְּבַר אַחַר, רָאוּ קָרָא ה' בְּשֵׁם בְּצִלְאֵל בֶּן אוּרִי בֶן חוּר, מַה רָאָה לְהַזְכִּיר כָּאן חוּר, אֵלָא בְּשַׁעֲה שְׁבַקְשׁוּ יִשְׂרָאֵל לְעַבְד עֲבוּדַת כּוֹכָבִים נָתַן נַפְשׁוֹ עַל הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא וְלֹא הִנִּיתָן, עֲמָדוֹ וְהִרְגוּהוּ, אָמַר לוֹ הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא חֲזִיקָה שְׂאֵנִי פּוֹרַע לָךְ. מִשְׁלַל לְמַלְךָ שְׁמָרְדוּ עָלָיו לְגִיוֹנוּתִיו, עֲמַד שֶׁר הִצָּבָא שְׁלוֹ וְנִלְחַם עִמָּהֶם, אָמַר לָהֶם עַל הַמְּלָךְ אַתֶּם מוֹרְדִים, עֲמָדוֹ וְהִרְגוּ אוֹתוֹ. אָמַר הַמְּלָךְ אֵלָיו מִמּוֹן נָתַן לִי לֹא הִיטִיתִי צָרִיךְ לִפְרָע לוֹ, עַל אַחַת כְּמָה וְכְמָה שְׁנִפְשׁוּ נָתַן עָלַי, מַה אֲנִי עוֹשֶׂה לוֹ, אֵלָא כָּל בְּנֵים שִׁיעֲשׂוּ מִמֶּנּוּ אֲנִי מַעֲמִידָם דְּכַסִּים וְאִפְרָכִים. כֶּף בְּשַׁעֲה שְׁעֲשׂוּ יִשְׂרָאֵל הָעֶגְלָא עֲמַד חוּר וְנָתַן נַפְשׁוֹ עַל הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא, אָמַר לוֹ חֲזִיקָה כָּל בְּנֵים הַיּוֹצֵאִים מִמֶּךָ אֲנִי מְגַדְלֶם שֵׁם טוֹב בְּעוֹלָם, שְׁנֵאָמַר: רָאוּ קָרָא ה' בְּשֵׁם בְּצִלְאֵל, וַיִּמְלֵא אוֹתוֹ רוּחַ

אלהים. ולא זה בלבד אלא כל מי שנתעסק במלאכת המשכן נתן בו הקדוש ברוך הוא חכמה ובינה ודעת, שגאמר (שמות לו, ח): ויעשו כל חכם לב. ולא בבני אדם, אלא אפילו בבנהמה ובחכיה, שגאמר (שמות לו, א): חכמה ותבונה בהמה, בהמה כתיב, שנתנה חכמה באדם ובבהמה, ולא נתפרסם מפלם אלא בצלאל, הוי: קרא ה' בשם בצלאל.

ד - וכל השבח הזה מנין לו, משבט יהודה, ומהיכן זכה לכל החכמה הזאת, בזכות מרים, שגאמר (שמות א, כא): ויעש להם בתים, ומה היו הבתים, בית הנהנה ובית המלכות. יוכבד נטלה כהנה ומלכות, אהרן פהן גדול, משה מלך, שגאמר (דברים לג, ה): ויהי בישרון מלך. ומרים נטלה חכמה, **שהעמידה בצלאל, ויצא ממנו דוד שהיה מלך**, שגאמר (דברי הימים א ב, יט): ותלד לו [אפרת] את חור, וכתיב (שמואל א יז, יב): ודוד בן איש אפרתי, שבא מן מרים שנקראת אפרת.

12. שמות (פרשת כי תשא) פרק לא פסוק יב - יח

(יב) ויאמר ה' אל-משה לאמר: (יג) ואתה דבר אל-בני ישראל לאמר אף את-שבתתי תשמרו כי אות הוא ביני וביניכם לדרתיתכם לדעת כי אני ה' מקדשכם: (יד) ושמרתם את-השבת כי קדש הוא לכם מתליליה מות יומת כי פל-העשה בה מלאכה ונכרתה הנפש ההוא מקרב עמיה: (טו) ששת ימים יעשה מלאכה וביום השביעי שבת שבתון קדש לה' פל-העשה מלאכה ביום השבת מות יומת: (טז) ושמרו בני-ישראל את-השבת לעשות את-השבת לדרתם ברית עולם: (יז) ביני ובין בני ישראל אות הוא לעולם כייששת ימים עשה ה' את-השמים ואת-הארץ וביום השביעי שבת וינפש: ס (יח) ויתן אל-משה ככלתו לדבר אתו בקר סיני שני לחת העדת לחת אבן כתבים באצבע אלהים:

13. תלמוד בבלי מסכת שבת דף קיח עמוד ב

אמר רב יהודה אמר רב: **כל המענג את השבת נותנין לו משאלות לבו**, שגאמר: "והתענג על ה' ויתן לך משאלות לבך". עונג זה איני יודע מהו. פשהוא אומר "וקראת לשבת עונג" — הוי אומר זה עונג שבת. במה מענגו? רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב אמר: **בתבשיל של תרדין ודגים גדולים וראשי שומיו**. רב חייא בר אשי אמר רב: אפילו דבר מועט, ולכבוד שבת עשאו — הרי זה עונג. מאי היא? אמר רב פפא: פסא דהרסנא.

אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: **פל המשמר שבת כהלכתו, אפילו עובד עבודה זרה [כדור] אנוש — מחליו לו**, שגאמר: "אשרי אנוש נעשה זאת וגו' מחליו". אל תקרי "מחליו" אלא: "מחול לו". דאמר רב יהודה אמר רב: אלמלי שמרו ישראל שבת ראשונה לא שלטה בהן אומה ולשון, שגאמר: "ויהי ביום השביעי יצאו מן העם ללקוט", וכתיב בתריה: "ויבא עמלק". אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוסי: אלמלי שמרין ישראל שתי שבתות כהלכתן — מיז נגאלים, שגאמר: "כה אמר ה' לסריסים אשר ישמרו את שבתותי", וכתיב בתריה: "והביאותים אל הר קדשי וגו'".

14. רמב"ם הלכות עבודה זרה פרק א הלכה א

בימי אנוש טעו בני האדם טעות גדולה, ונבערה עצת חכמי אותו הדור, ואנוש עצמו מן הטועים. וזו הייתה טעותם: אמרו: הואיל והאל ברא כוכבים אלו וגלגלים אלו להנהיג את העולם ונתנם במרום, וחלק להם כבוד, והן שמשין המשמשין לפניו - ראויין הם לשבחם ולפארתם ולחלק להם כבוד. וזהו רצון האל ברוך הוא, לגדל ולכבד מי שגדלו וכבודו, כמו שהמלך רוצה לכבד עבדיו והעומדים לפניו, וזה הוא כבודו של המלך. כיון שעלה דבר זה על לבם, התחילו לבנות לכוכבים היכלות, ולהקריב להן קרבנות, ולשבחם ולפארתם בדברים, ולהשתחוות למולם, כדי להשיג רצון הבורא בדעתם הרעה. וזה היה עקר עבודה זרה. ...

15. אגרות הראי"ה חלק ב' שעט

אתה ההתמכרות העמוקה של עבודה־זרה, שדאה בה האדם הפרא חזות הכל, עד שנצחה גם את רחמי הודים, ותשים את האכזריות על בנים ובנות למדה קבועה בעבודת המולך, וכנהגה, היא תוצאה ערפלית מההכרה הגנחה שבעמק לבב האדם, שהענין האלהי יקר הוא מבל, וכל נתמד האהוב סוף גוד. כאשר הוצרכה והתארה האלהית להופיע בטוהרתה, נתגלתה בעז התלהבותה בסיון העקדה, שהראה לדעת שאותו החום וההתמכרות לענין האלקי אינו צריך דוקא שתודי והשגה האלהית כ"כ מעולפת בלבושים בחיים כאותם של העבודת־הארות, שהגידוץ של הטוב האלהי אוכד בהם לגמרי את דרכו, אלא גם בהשגה סתורה, — אע"פ שאין לדמיין הגם כ"כ חומר להודעו בתור הודעוץ חמדית הקרובה לתוכנתו של האדם, — שאין צריך לחמר כמה שהיא מאידה את כל דרכי חייו של האדם, כמה שהיא מתקנת את החיים החדותיים וכמה היא מעמדת על בסיס איתן את מצב־הרות של האדם, ביחס לשאיפותיו הנצחיות, המתגלח בענינים שהם „למעלה מן השמש״א. כל אלה הם דברים גלויים. הרבותא המצוינת היא, שלא יחסר חם ההתמכרות ביחש להתקשרות האלהית בצורת ההשגה המתארה. זה יצא לפועל ע"י התחלטה של גסיון העקדה, שנשאר חק טבעי לדורות עולמים, שגם בהקישור העדין אל הדעה המודמה מכל רעיון חושי יש חדידה לכל חדרי לב; ולולי זה היתה האנושיות עומדת או ברגש עכור ופראי, אמנם פועם בחזקה ביחוש לאלהות, או ברוח קריר מסונן קצת מבלעדי תכונה של חיים עמוקים. ע"כ גדול הוא תנשא זכיון העקדה, לדורות עולמים, ולא רק במטבעות תפלה כ"א המקרא במקומו הוא אומר: „יען כי עשית את הדבר הזה ולא חשכת את בנך את יחוד ממני״. ומה נהדרת היא תפילתנו, להזכיר זכותו של האב הראשון הלוחם נגד הפראות הדמיונית במערכה האלהית, שכל זכותה הקלושה היתה בצד הפפולדי שלה בחידור עומק הלב, שהיו האלילים טוענים שא"א לתרבת אנושית מבלעדי, מפני שהרושם של האלהות הטהורה הוא מרום יותר מדאי ורך יותר מדאי מלהיות בו כדי מרעה להמתן גוים. בא „אב־המתן גוים״ חורה מה שהיה צריך להורות, עד אשר איך שירדו הדורות — יש מקום לחדידה של האור הטהור, ועקדת יצחק נוסרת ברחמים לזרעו לזר דורים.

16. תלמוד בבלי מסכת יומא דף סט עמוד ב

... ויזעקו בקול גדול אל ה' אלהיהם. מאי אמור? אמר רב ואיתימא רבי יוחנן, "בניא בניא". היינו האי דאחרביה לבי מקדשא, וקלייה להיכלא, וקטלינהו לצדיקא, ואגלינהו לישראל מן ארעהון - ועדיין קא מרקד בינו. פלום יתבמיה לן, אלא לקבולי ביה אגרא - לא איהו בעינו, ולא אגריה בעינו. נפל להו פיתקא מרקיעא, דהוה כתוב בה, "אמת". אמר רב חנינא, שמע מנה, חותמו של הקדוש ברוך הוא, אמת! (יתיבי) [אותיבו] בתעניתא תלתא יומין ותלתא לילואתא, מסרוהו ניקליהו, נפק, אתא כי גורינא דנורא מבית קדשי הקדשים. אמר להו נביא לישראל, היינו יצרא דעבודה זרה, שנאמר, (זכריה ה) "ויאמר, זאת הרשעה" וגו'. בהדי דתפסו ליה, אישפמיט ביניתא מן מזיניה, ורמא קלא, ואזל קליה ארבע מאה פרסי, אמרי, היכי נעביד, דילמא חס ושלום מרחמי עליה מן שמיא. אמר להו נביא, שדיהו בדוקא דאברא,

וְחִפְיוּהוּ לְפֹמָא בְּאַבְרָא - מְשָׁאב שְׂאִיב קְלָא, שְׁנַאֲמַר, (שם) "וַיֹּאמֶר, זֹאת הָרִשְׁעָה וַיִּשְׁלַף אֶתָּה אֶל תּוֹךְ הָאִיפָה, וַיִּשְׁלַף אֶת אֶבֶן הָעֹפֶרֶת אֶל פִּיהָ". אָמַרְי, הוֹאִיל וְעַת רְצוֹן הוּא, נִבְעֵי רַחֲמֵי עַל יִצְרָא דְעֵבְרִיה, בְּעוֹ רַחֲמֵי וְאִמְסַר בִּידֵיהוּ. אָמַר לְהוּ (נְבִיא), חָזוּ, דְּאֵי קִטְיִלְתּוּ לִיה לְהַהוּא, כְּלִיָּא עֲלֵמָא. חֲבָשׁוּהוּ תְּלִתָּא יוֹמֵי, וּבְעוּ בִיעֲתָא בַת יוֹמָא בְּכָל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְלֹא אִישְׁתַּכַּח. אָמַרְי, הֵיכִי נִעְבִּיד? נִיקְטְלִיהָ?! כְּלִיא עֲלֵמָא. נִבְעֵי רַחֲמֵי אִפְלָגָא? פְּלָגָא מְרַקִיעָא לָא יִהְבִּי. כְּחִלְיָנְהוּ לְעֵינֵיהּ וּשְׁבָקוּהוּ, וְאַהֲנֵי דְלָא מִיגְרִי לִיה לְאִינְש בְּקִרְוֵבָתָא.

17. ספר ביאורי אגדות אפיקי ים - סנהדרין דף סד ע"א הרב יצחק חבר

ויזעקו בקול גדול וכו' חזו כי גוריא דנורא מאמר זה עמוק עמוק מאוד ומה שהצצתי בו מבתר כותלא אגלה טפח וכו', והוא סוד עון ע"ז אשר נכשלו בו כמה וכמה, וכל דורות ז' בתי דינין שנכשלו בהם בבית ראשון אף שהיו גדולים בתורה ובחכמה כמ"ש בפ' חלק בעובדא דמנשה. והענין כי הוא תלוי בסוד הצמצום בוצד"ק שורש הגבורות העליונים אשר משם נעשה קו המדה, אשר משורש סוד הסתלקות הבב"ת וצמצום שלימותו העליון משם נשתלשל בסוף המדריגות מכח הגבורות כל כוחות הסט"א שהם רשות אחר כביכול נגד רצונו ית', שמזה הי' טעות כל עובדי ע"ז ליתן הממשלה לאמצעים מאחר שנסתר כח הבב"ת

18. מהרש"א על סנהדרין דף סד/א

אל ה' מאי אמור כו'. יש לדקדק מאי קאמר מאי אמור הא מפורש בהיא קרא שנאמר קומו ברכו את ה' וגו' וכל הענין ומהיכן משמע להו הך דרשה דאמר בייא בייא כו' ושנפל פתקא דכתיב ביה אמת גם הוא זר בב' יצירין הן ממש שרצו להמיתן ולמה לא הזכיר בזה גם יצרא דמונא וע"ק אם הוא אמת דלא איהו ולא אגרא בעינן אם כן הותרה הרצועה לית דין ולית דיין ח"ו גם בשאר עבירות וענין גוריא דנורא הוא מבואר שנאמר ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך שכל הפעולות נמשכים לפי ג' חלוקות אלו שהם לב וגוף וממון ויש בכ"א מהם יצר להרע או לטוב

19. גור אריה שמות (פרשת ויקהל) פרק לה פסוק כב

כּוּמֹזְל פְּלִי זְהָב וכו'. מקשים דכאן קבל משה מיד, אף על גב דהוא כלי של אותו מקום, ואילו גבי מראות הצובאות (רש"י להלן לח, ח) נסתפק משה אם יש לו לקבל אותם משום שנעשים ליצר הרע, ויש לומר דכאן הוא עשוי לשמירה מן הזנות, שלא תזנה האשה, ולכך אין בזה הכלי שום דבר גנאי, אבל מראות הצובאות איפכא הוא, דהם נעשים ליצר הרע, ולכך היה מסתפק משה אם יש לו לקבל אותם. ואני אומר הכיור מן מראות הצובאות עצמם נעשה, כי מראות הצובאות היו נחושת קלל, והנה ניכר המראה עדיין, ולא נשתנה כלל, ולכך היה מסתפק, כיון דלעולם שם מראה עליהן, דאין המראה רק נחשת קלל, ואין כאן שנוי כלל. אבל כאן נשתנה בודאי, ומכיון דנשתנה אין כאן איסור. תדע לך דזה הוי טעמא, דהא גבי אתנן זונה, אליבא דבית הלל דהלכה כמותם (עירובין יג:), דרשינן "הם" (דברים כג, יט), 'ולא שינוייהם' (ב"ק סה:), שמע מינה דשינוי אין בו דבר איסור אתנן, כל שכן דאין כאן שום דבר גנאי. ואפילו לבית שמאי דאמרי "גם שניהם" (דברים כג, יט) לרבות שינוייהם, כמו שפירש רש"י בפרשת כי תצא (שם), דוקא באתנן זונה דאסור משום אתנן זונה, אבל היכי דלא הוי איסורו רק משום גנאי, כשאינו בעין אינו אסור, וזה פשוט: ורבותינו פירשו וכו'. מפני שהוקשה להם לרז"ל (שבת סד.) שאין דרך לשון הקודש לקרא שם מיוחד לדברים שהם ערוה, דהא ערות האשה קרא הכתוב (במדבר כה, ח) "קבתה", ואין "קבתה" שם לערוה, רק שם כולל למעיים, כמו שתרגם אונקלוס (שם) 'במעאה', וכן כל דבר ערוה אין הכתוב נותן לו שם מיוחד, שהרי ערות האיש נקרא 'גיד', וכן הצרכים לא נקראו בלשון הקודש שם עצמי להם, והכל הוא דרך כבוד, וכאן למה קרא "כומז" שם מיוחד אל הכלי הזה שהוא דפוס בית רחם, ולכך דרשו רז"ל (שבת סד.) שהוא 'כאן מקום זימה', והשתא אין שם מיוחד לכלי זה, רק כאילו נקרא 'כאן זימה':

20. רבינו בחיי שמות (פרשת יתרו) פרק כ פסוק ט

(ט) ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך. יאמר: כל הששת ימים אפשר לך שתעבוד את השם יתברך עם עשיית כל מלאכתך, כענין האבות שהיו עובדים את השם יתברך עם עבודת המקנה ושאר ענינים הגופניים, אבל "יום השביעי שבת", כלו יהיה לה' אלהיך, "לא תעשה בו מלאכה" כלל. זה שמעתי בשם הרמב"ם ז"ל.

21. כתונת פסים ויקרא פרשת צו

ויש להבין, א' הא העובד עבודה זרה כאילו כופר בכל התורה כולה, ושבת שקול לכל התורה, ואם כן עדיין שקולים, ולמה על ידי שמירת שבת ימחל לו על עבודה זרה. ב' הקשה ביד יוסף פ' צו, במה שאמר רבי יוחנן אפילו עובד עבודה זרה כאנוש, משמע לא מבעיא קאמר, לא מבעיא אם עבד עבודה זרה כפשוטו, החושבים שאין אלהים זולתי אלהי של עץ ואבן, אלא אפילו העובד כאנוש, דכתב הרמב"ם בהלכות עבודה זרה (פ"א ה"א) כי אנוש הי' עובד עבודה זרה על דרך אמצעי, שהי' יודע שיש אלהים בעולם, אלא שרצונו שיכבדו לשמש וירח שהם אמצעים בינינו ובין קונינו, כי מי האדם אשר ישגיח עליו השם יתברך בשמים, אלא על דרך האמצעי וכו', יעו"ש. אם כן י"ל, דווקא אם עובד עבודה זרה כאנוש שהוא קל, אזי על ידי שמירת שבת מוחלין, אבל הכופר ממש מנא לי' דמוחלין, ומאי לשון אפילו עובד עבודה זרה כאנוש, עכ"ל.

R. Ya'akov Yosef haCohen (Katz) was the greatest of the Besht's disciples together with R. Dov Baer of Mezritch. He served as rabbi of many communities, and from 1770 in Polonne, where he died in 1782.

22. שמות (פרשת כי תשא) פרק לא פסוק טז - יז

(טז) וְשָׁמְרוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשַּׁבָּת לַעֲשׂוֹת אֶת־הַשַּׁבָּת לְדֹרֹתָם בְּרִית עֹלָם: (יז) בְּיָדֵי וּבִין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֹת הָאֵל לְעֹלָם כִּי־שָׁשַׁת יָמִים עָשָׂה ה' אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שָׁבַת וַיִּנָּפֵשׂ: ס

23. תלמוד בבלי מסכת ביצה דף טז עמוד א

דאמר רבי שמעון בן לקיש: נשמה יתירה נותן הקדוש ברוך הוא באדם ערב שבת, ולמוצאי שבת נוטלין אותה הימנו, שנאמר שבת וינפש, כיון ששבת ווי אבדה נפש.

24. רש"י מסכת ביצה דף טז עמוד א

נשמה יתירה - רוחב לב למנוחה ולשמחה, ולהיות פתוח לרוחה, ויאכל וישתה ואין נפשו קצה עליו. וינפש - דרשינן ליה: אוי על הנפש שהלכה לה.

25. ישעיהו פרק נח פסוק יג

אִם־תָּשִׁיב מִשְׁבַּת רִגְלֶךָ עֲשׂוֹת חֲפָצֶיךָ בְּיוֹם קִדְשֵׁי וְקִרְאתָ לְשַׁבָּת עֲנָג לְקִדּוֹשׁ ה' מְכַבֵּד וְכַבְּדוֹ מַעֲשׂוֹת דְרָכֶיךָ מִמְצוֹא חֲפָצֶיךָ וְדַבַּר דְבָר:

26. ר' צדוק הכהן מלובלין - פרי צדיק בראשית פרשת בראשית

ובשבת דאיתא כל המענג את השבת נותנין לו משאלות לבו (שבת קי"ח ב) ולא אמר לטובה מפני שכל משאלותיו של אדם בשבת לטובה דכבוד שבת עדיף מאלף תעניות (תנחומא פרשה זו ג'). וזה שאמרו בגמרא (שבת קי"ח ב) כל המשמר שבת כהלכתו אפילו עובד עבודה זרה כדור אנוש מוחלין לו והרי חשבו (יומא פ"ו א) ארבעה חלוקי כפרה וחמורות שתשובה ויום הכפורים תולין ויסורין ממרקין. ועובד עבודה זרה כדור אנוש יש בו חילול השם שרק מיתה ממרקת. רק על ידי שמענג השבת לשם שמים עדיף מאלף תעניות. ובתיקוני תשובה נזכרו תעניות לכל חטא והוא להגן מהיסורין על ידי שמקבל על עצמו יסורין וכן סדר תעניות ומספרם לכל חטא. ועל ידי כבוד שבת מתקן הכל ומוחלין לו אפילו עובד עבודה זרה כדור אנוש ונותנין לו כל משאלות לבו. שהכל לטובה. ולכן ביציאת שבת אנו מתפללין ישים עלינו ברכה ושלוש: